

**دولت سیزدهم چگونه رویکرد توازن گرایی را در سیاست خارجی خود به کار بسته است؟
 رئالیسم متوازن**

عده‌ای از کارشناسان اعتقاد دارند که دولت در سیاست خارجی گفتمان ندارد. این گزاره غلط است. دولت به صراحت چند کلیدواژه در حوزه سیاست خارجی دارد که از طریق این کلیدواژه‌ها می‌توان سیاست خارجی دولت را تئوریزه کرد. یکی از کلیدواژه‌ها بسیار مهم دولت در حوزه روابط بین‌الملل، رابطه متوازن است.

**نشست گروه بریکس امروز زیر ذره بین غرب برگزار می‌شود
 مجاندازی ۵ قدرت با غرب**

مواجهه اقتصادی غرب با چین از یک سو و همراهی و همسویی این کشور با روسیه در شرایطی که غرب در حال افزایش فشارها بر مسکو است، باعث شده نشست گروه «بریکس» که امروز به میزبانی «شی جین پینگ» برگزار می‌شود، بیش از هر زمانی توجه غرب را به خود جلب کند.

«ایران» به بهانه سفر لاوروف، از توسعه روابط ایران و روسیه در دولت سیزدهم گزارش می‌دهد

مقابله با تحریم‌ها در دستور کار

مسکو - تهرآن

صفحه ۵ را بخوانید

گزارش «ایران» از وجوه راهبردی روابط جمهوری اسلامی و روسیه

گذار به سمت نظام چندقطبی

عماد هلالات پژوهشگر

روابط ایران با روسیه با توجه به بحران هسته‌ای ایران و برخی موضوعات دیگر این روزها در محافل مختلف بحث‌هایی را برانگیخته اما در این اواخر، شرایطی پیش آمده است که به نظر می‌رسد، همراهی با روسیه برای ایران ضروری است. روسیه جدید به مرزهای قرن هفدهم بازگشته و هویت نوینی را تجربه می‌کند و در سال‌های گذشته، نزدیکی با روسیه باعث شد تا بازار جهانی نفت قوام بیشتری یابد و البته در کنار آن با همراهی برخی کشورهای دیگر سازمانی که به اوپک گاز مشهور شده است، تأسیس شود. ایران و روسیه، روی هم تقریباً ۵۰ درصد ذخایر گاز ثابت شده در جهان را کنترل می‌کنند و این ظرفیت را دارند که درصد مزبور را به میزان قابل توجهی افزایش دهند. آمریکا و اروپا به دلایل اهمیت دادن به زیست بوم و امنیت انرژی، بیش از پیش به واردات گاز طبیعی وابسته می‌شوند. در حوزه نفتی هم ایران و روسیه دارای منابع بزرگ انرژی می‌باشند، هرچند که روسیه عضو سازمان اوپک نیست و در قالب سازوکار اوپک پلاس در عرصه انرژی جهانی فعالیت می‌کند. از سوی دیگر حمله ایالات متحده به افغانستان در اوایل هزاره دوم و سپس حمله به عراق و اتخاذ رویکرد تهاجمی، ایران و روسیه را بیش از گذشته به هم نزدیک کرد. در سوی دیگر تحولات سال ۲۰۱۱ در کشورهای غرب آسیا و شمال آفریقا و پدیده تروریسم، ایران و روسیه را در یک خندق در مقابل تروریسم بین‌الملل و توطئه‌های ایالات متحده قرار داد، تاجایی که دو کشور به همکاری راهبردی در سوره‌ی نیز پرداختند و توازن جدید در منطقه ایجاد کردند. تحولات جدید بین‌الملل در مناطق پیرامونی ایران و روسیه بخصوص در منطقه قفقاز و شرق ایران و جنوب آسیای مرکزی، همکاری راهبردی دو کشور را بیش از گذشته عمیق کرده است.

■ اهمیت روابط ایران و روسیه
 فروپاشی شوروی باعث شد که روابط ایران با فدراسیون روسیه وارد مرحله تازه‌ای شود به گونه‌ای که ایران در تحولات مختلف روسیه و مناطق پیرامونی این کشور مواضعی در راستای دولت مرکزی روسیه داشت. به عنوان مثال روسیه و ایران برای پایان دادن به جنگ داخلی ۵ ساله تاجیکستان با یکدیگر همکاری کردند.

■ روابط راهبردی ایران و روسیه
 تجربه موفق همکاری ایران و روسیه در پایان بخشیدن به جنگ داخلی تاجیکستان، سبب ایجاد دگرگونی هرچند با برجا ماندن برخی تردیدها، در رویکرد روسیه به جمهوری اسلامی ایران شد. رهبران روسیه دریافته بودند که ایران در آسیای مرکزی نقش مهم و سازنده‌ای می‌تواند اعمال کند. از ژانویه ۱۹۹۵ قرارداد همکاری روسیه با ایران برای به پایان بردن نیروگاه هسته‌ای بوشهر آغاز

عواقب جبران‌ناپذیری برای روسیه در پی داشته باشد، بخصوص پدید آمدن گروه‌های افراطی و تروریست و حضور در مناطق نفوذ روسیه به غیر از اینکه ممکن بود امنیت ملی روسیه را تهدید می‌کرد، امنیت انرژی که در دکتترین روسیه از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است را تهدید می‌کرد. به همین دلیل روس‌ها در ابتدا سیاست محافظه کارانه‌ای در قبال تحولات سال ۲۰۱۱ در پیش گرفتند اما با گذر زمان و ورود جمهوری اسلامی به این تحولات، با سیاست‌های جمهوری کردند. مانند ورود به بحران سوریه در سال ۲۰۱۵

■ روابط اقتصادی ایران و روسیه
 در سال ۲۰۲۰ میلادی تحولاتی جدی در تعاملات تجاری ایران و روسیه به وقوع پیوست است و با وجود همه‌گیری کرونا و اعمال تحریم‌های ظالمانه و فشار حداکثری به ایران، میزان صادرات ایران به روسیه به ۸۰۰ میلیون دلار در سال رسید که یک رکورد بی‌سابقه در تاریخ تعاملات اقتصادی بین دو کشور است. طبق آمار اعلام شده از سوی گمرک روسیه، صادرات ایران به این کشور در سال ۲۰۲۰ با یکباره از عدد ۲۹۰ میلیون دلار در سال ۲۰۱۹ با رشدی حدود ۱۰۵ درصدی مواجه شده است. افزایش صادرات ایران به روسیه در حالی اتفاق افتاد که تحت تأثیر تشدید تحریم‌های آمریکا رقم صادرات نفت ایران به کمتر از ۳۰۰ هزار بشکه در سال ۲۰۲۰ رسیده بود.

■ همکارانی در زمینه انرژی هسته‌ای
 در شرایط عدم همکاری شرکت‌های غربی و مخالفت آمریکا و اروپا با ادامه کار نیروگاه هسته‌ای بوشهر و در پرتو دگرگونی در سیاست خارجی روسیه، قرارداد اتمام پروژه نیروگاه هسته‌ای بوشهر میان دو کشور به امضا رسید. این قرارداد ۷۰۰ میلیون دلاری در سال ۱۹۹۵ میان دو کشور بسته شد. این اقدام در روسیه با مخالفت‌های جدی مواجه شد. مخالفان، این همکاری را با منافع روسیه

شروع بیداری اسلامی در خاورمیانه در سال ۲۰۱۱

منجر به عقب‌نشینی کرم‌لین از حمایت‌های قبلی خود از سیاست‌های دولت اوباما در مورد پرونده هسته‌ای ایران شد. روسیه خود را در مقابل یک طراحی بزرگ می‌دید که می‌تواند عواقب جبران‌ناپذیری برای روسیه در پی داشته باشد، به خصوص پدید آمدن گروه‌های افراطی و تروریست و حضور در مناطق نفوذ روسیه به غیر از اینکه می‌تواند امنیت ملی روسیه را تهدید کند، امنیت انرژی که در دکتترین روسیه از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است، را تهدید می‌کرد. به همین دلیل روس‌ها در ابتدا سیاست محافظه کارانه‌ای در قبال تحولات سال ۲۰۱۱ در پیش گرفتند اما با گذر زمان و ورود جمهوری اسلامی به روسیه در حالی اتفاق افتاد که تحت تأثیر تشدید تحریم‌های آمریکا رقم صادرات نفت ایران به کمتر از ۳۰۰ هزار بشکه در سال ۲۰۲۰ رسیده بود.

میلیون دلار رسید که این رقم تا پایان سال ۲۰۲۱ می‌تواند به ۴ میلیارد دلار برسد. **نفت، بخش حمل و نقل و ارتباطات**
 تاکنون بخش عمده صادرات روسیه به ایران از طریق راه آهن تا آستاراخان و سپس از طریق دریای خزر تا ساحل ایران حمل می‌شد. کالاهای ایرانی نیز به وسیله کشتی تا ماخاک قلعه و سپس با قطار به بخش مرکزی روسیه انتقال داده می‌شد. اکنون حمل کالا از راه آهن فقط از ایستگاه مرزی ۷ سرخس و از طریق ترکمنستان ممکن است. به علت عرض متفاوت راه‌آهن روسیه و ایران در این ایستگاه، دستگاه تعویض چرخ نصب شده است که می‌تواند روزانه به ۲۰۰ واگن سرویس دهد. موضوع اصلی در حمل و نقل میان دو کشور اکنون کریدور حمل و نقل شمال- جنوب است. این مسیر قرار است حمل و نقل کالا از اروپا از طریق خاک روسیه و ایران به آسیای جنوبی و جنوبی شرقی و بالعکس را تأمین کند. توسعه راه‌های آبی کریدور اجازه خواهد داد سالی ده میلیون تن بار یعنی چهار برابر بیش از سطح کنونی از خاک ایران عبور کند. توسعه کریدور حمل و نقل شمال - جنوب ناظر به ایجاد خط کشتیرانی در دریای خزر و توسعه بندر دو کشور، ساخت بزرگراه اتومبیلی دور دریای خزر و توسعه خطوط راه‌آهن کشورهای عضو است. برای روسیه مناسب‌تر است که تبادل کالا با هند را از طریق ایران انجام دهد تا از طریق مسیر طولانی دریایی به دور آفریقا یا از طریق کانال سوئز تا سن پترزبورگ.

■ همکاری ایران در زمینه انرژی هسته‌ای
 در شرایط عدم همکاری شرکت‌های غربی و مخالفت آمریکا و اروپا با ادامه کار نیروگاه هسته‌ای بوشهر و در پرتو دگرگونی در سیاست خارجی روسیه، قرارداد اتمام پروژه نیروگاه هسته‌ای بوشهر میان دو کشور به امضا رسید. این قرارداد ۷۰۰ میلیون دلاری در سال ۱۹۹۵ میان دو کشور بسته شد. این اقدام در روسیه با مخالفت‌های جدی مواجه شد. مخالفان، این همکاری را با منافع روسیه

روابط ایران و روسیه، عدم عضویت ایران در سازمان‌های منطقه‌ای بود. در سال ۲۰۲۱ ایران توانست عضویت دائم خود را در سازمان همکاری شانگهای تثبیت کند و در حال حاضر عضو ناظر در اتحادیه امنیت بین‌المللی انرژی هسته‌ای IAEA تأکید داشتند و معتقد بودند همکاری در این زمینه را نه تنها برای روسیه مزایای اقتصادی دارد بلکه مزایای سیاسی- امنیتی نیز دربر خواهد داشت. برای روسیه این همکاری فرصتی بوده تا از همکاری با آرژانس در زمینه ارتقای کنترل‌های ایمنی در این فعالیت‌ها بهره‌گیرد. همکاری در عرصه حساس هسته‌ای تحت تأثیر نه تنها عوامل اقتصادی بلکه عوامل سیاسی و استراتژیک قرار دارد. از اینجا معلوم می‌شود که برای تعیین دورنمای این همکاری باید توسعه اوضاع سیاسی و راهبردی منطقه‌ای و جهانی را در نظر داشت. از زاویه دید حقوق بین‌المللی و قوانین روسیه، همکاری هسته‌ای دو کشور تماماً جوابگوی روح و نص قرارداد عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای، اساننام‌هاگانه و قواعد صادراتی گروه صادرکنندگان هسته‌ای است.

■ همکاری‌های نظامی
 از آنجا که ممکن است کشورها نتوانند به تنهایی از عهده برخی تهدیدات بربایند، توسل به اتحادهای دفاعی و انتخاب جهت‌گیری‌هایی که منجر به شکل‌گیری پیمان‌های دفاعی گردد، مطرح می‌شود؛ در واقع از منظر نیازهای امنیتی، شراکت یا هم پیمانی راهبردی عالی‌ترین سطح همکاری امنیتی و دفاعی میان دو کشور چند دولت است. همه کشورها علاقه‌مند هستند تا هر چه بیشتر از تعداد کشورهای دشمن و تهدیدکننده آنها کاسته شده و در عوض بر متحدین آنها افزوده شود. در این زمینه می‌توان خرید سامانه‌های اس ۳۰۰ و سوخو ۳۰ از روسیه را ارزیابی کرد. روسیه نقش مهمی در تقویت حوزه تسلیحاتی ایران می‌تواند ایفا کند.

■ عضویت ایران در سازمان و اتحادیه‌های منطقه‌ای
 عضویت ایران در مسائل مهم منطقه‌ای

روابط ایران و روسیه، عدم عضویت ایران در سازمان‌های منطقه‌ای بود. در سال ۲۰۲۱ ایران توانست عضویت دائم خود را در سازمان همکاری شانگهای تثبیت کند و در حال حاضر عضو ناظر در اتحادیه امنیت بین‌المللی انرژی هسته‌ای IAEA تأکید داشتند و معتقد بودند همکاری در این زمینه را نه تنها برای روسیه مزایای اقتصادی دارد بلکه مزایای سیاسی- امنیتی نیز دربر خواهد داشت. برای روسیه این همکاری فرصتی بوده تا از همکاری با آرژانس در زمینه ارتقای کنترل‌های ایمنی در این فعالیت‌ها بهره‌گیرد. همکاری در عرصه حساس هسته‌ای تحت تأثیر نه تنها عوامل اقتصادی بلکه عوامل سیاسی و استراتژیک قرار دارد. از اینجا معلوم می‌شود که برای تعیین دورنمای این همکاری باید توسعه اوضاع سیاسی و راهبردی منطقه‌ای و جهانی را در نظر داشت. از زاویه دید حقوق بین‌المللی و قوانین روسیه، همکاری هسته‌ای دو کشور تماماً جوابگوی روح و نص قرارداد عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای، اساننام‌هاگانه و قواعد صادراتی گروه صادرکنندگان هسته‌ای است.

■ همکاری‌های نظامی
 از آنجا که ممکن است کشورها نتوانند به تنهایی از عهده برخی تهدیدات بربایند، توسل به اتحادهای دفاعی و انتخاب جهت‌گیری‌هایی که منجر به شکل‌گیری پیمان‌های دفاعی گردد، مطرح می‌شود؛ در واقع از منظر نیازهای امنیتی، شراکت یا هم پیمانی راهبردی عالی‌ترین سطح همکاری امنیتی و دفاعی میان دو کشور چند دولت است. همه کشورها علاقه‌مند هستند تا هر چه بیشتر از تعداد کشورهای دشمن و تهدیدکننده آنها کاسته شده و در عوض بر متحدین آنها افزوده شود. در این زمینه می‌توان خرید سامانه‌های اس ۳۰۰ و سوخو ۳۰ از روسیه را ارزیابی کرد. روسیه نقش مهمی در تقویت حوزه تسلیحاتی ایران می‌تواند ایفا کند.

■ عضویت ایران در سازمان و اتحادیه‌های منطقه‌ای
 عضویت ایران در مسائل مهم منطقه‌ای